

Verslag Conferentie *Homeopathie, méér dan placebo?*
April 2014, *Domus Medica*
Uit: *Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde*, 2014

Homeopathie: bewijs uit laboratoria

Homeopathie is controversieel. Sceptici trekken positief klinisch onderzoek bij patiënten in twijfel, omdat het werkingsmechanisme vooralsnog niet volledig is opgehelderd. Ze zijn nauwelijks bekend met het fundamenteel onderzoek, verricht in laboratoria op celculturen, planten en proefdieren en op natuurkundige parameters. Juist dit fundamentele onderzoek, dat eveneens is gepubliceerd in toonaangevende vakbladen, stond centraal tijdens een conferentie die op 9 april werd gehouden in de Utrechtse Domus Medica.

Naar een nieuwe bloei

Directe aanleiding voor de conferentie was het 1-jarig bestaan van de Stichting VHAN. Deze stichting is voortgekomen uit de twee jaar geleden opgeheven Vereniging van Homeopathische Artsen Nederland (VHAN), die het licht zag in 1898. In 2012 hebben de VHAN-leden zich aangesloten bij de Artsenvereniging voor Integrale Geneeskunde (AVIG), waar ze de vakgroep homeopathie vormen. Nadat de VHAN was opgeheven, bleef echter een geldbedrag over waarvan alle leden vonden dat dit ten goede moet komen aan de bevordering van de homeopathie. De conferentie van 9 april, georganiseerd door Stichting VHAN, was daarvan het tastbare resultaat.

Huib Wijtenburg, coördinator van de vakgroep homeopathie van de AVIG, blikte in zijn welkomstwoord terug én vooruit. Hij stond stil bij de pieken en de dalen in de ledenaanwas van de VHAN. Het hoogtepunt vormden de jaren negentig van de vorige eeuw, waarin de VHAN meer dan vierhonderd leden telde. 'Op dit moment kennen we door allerlei tegenkrachten weer een dipje in een wat vergrijzende groep homeopathische artsen', keerde hij terug naar de realiteit van vandaag. 'Wij zijn met nog ruim tweehonderd leden in de vakgroep homeopathie.'

Volgens Wijtenburg zijn echter alle ingrediënten aanwezig voor een nieuwe bloei van de homeopathie. 'Er is goed wetenschappelijk onderzoek ten gunste van de homeopathie', zo stelde hij. Daarnaast zit de tijdgeest mee. 'Homeopathie past erg bij het huidige denken over bevorderen van het zelfherstellend vermogen en bij het denken vanuit preventie. Daarnaast wil de patiënt meer en meer meedenken en beslissingen nemen. De dokter wordt nog meer uit zijn ivoren toren gehaald en wij zitten al aardig laag. In andere wetenschappelijke richtingen is men bezig met het denken vanuit een energetisch model en wordt het louter materiedenken losgelaten.'

Eendenkroos als model

De belangrijkste spreker was de Zwitserse onderzoeker dr. Stephan Baumgartner. Hij is onder meer docent aan het Instituut voor Complementaire Geneeskunde IKOM van de Universiteit van Bern en vice-voorzitter van de International Group for Research on Infinitesimal Doses (GIRI). Zijn voordracht maakte veel indruk op de circa 150 bezoekers. Na vijftien jaar onderzoeksinspanningen is Baumgartner er persoonlijk wel uit. 'Ja', zei hij. 'Er is fundamenteel bewijs voor de homeopathie.'

De basisprincipes zijn het similia-principe en het potentiëren. Baumgartner concentreerde zich in zijn lezing op het fundamentele bewijs voor het potentiëren, omdat spreker dr. Roel van Wijk later nog zou ingaan op het similia-fenomeen. Volgens de Zwitser worden in het fundamentele onderzoek naar het potentiëren zeventien modellen gebruikt. In

dertien daarvan zijn specifieke effecten gevonden. Een voorbeeld van zo'n model is eendenkroos. Omdat dit plantje zeer gevoelig is voor milieuvervuiling, werd aangenomen dat het mogelijk ook gevoelig zou zijn voor homeopathie. Dit blijkt inderdaad het geval. De aanpak klinkt tamelijk eenvoudig: in een geklimatiseerde groeikamer wordt eendenkroos blootgesteld aan homeopathische remedies of placebo. De resultaten worden vervolgens gefotografeerd en nader onderzocht. Een van de dingen die hierbij zijn gevonden, is dat niet elke potentie effect heeft. Een resultaat dat homeopathisch artsen vertrouwd in de oren zal klinken.

Bewijs voor afstandseffect?

De hamvraag is of dit soort onderzoeksresultaten onafhankelijk te reproduceren zijn. Volgens Baumgartner is dit inmiddels het geval bij zeven modellen. In 2000 waren dat er nog nul, zodat onmiskenbaar vooruitgang wordt geboekt in het fundamentele onderzoek. Echter: als onderzoekers uit pakweg Italië oorspronkelijke bevindingen uit Nederland onafhankelijk reproduceren, vinden ze *vergelijkbare* resultaten en geen *identieke* resultaten. Baumgartner noemde verschillende redenen voor deze variatie. Zo zouden ongecontroleerde invloeden kunnen leiden tot 'vals-positieven', zoals een iets hogere temperatuur in de hoek van een klimaatkast. Ook zouden onbekende parameters van invloed kunnen zijn op gemeten effecten. Sommige zijn inmiddels geïdentificeerd, waaronder jaarlijkse chronobiologische ritmes.

Baumgartner vindt het belangrijk dat wordt doorgegaan met de verdere ontwikkeling van veelbelovende modellen. Hij verwacht veel van complexe modellen, waarbij wordt gewerkt met meercellige organismen. Als kan worden vastgesteld welke kritische parameters de systeemrespons beïnvloeden, is dat een nieuwe stap in de goede richting. Daarnaast is het zaak dat het werkingsmechanisme van de hoge verdunningen wordt ontrafeld. Baumgartner greep terug op wat Hahnemann heeft gemeld over het effect van homeopathie. De grondlegger sprak over een 'immateriële kracht met een effect op afstand'. Tegen deze achtergrond presenteerde Baumgartner nog niet gepubliceerd onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een soort cd-doosjes met daarin homeopathisch behandelde of waterbehandelde zaailingen. Hij kreeg de zaal muisstil met zijn eerste bevindingen, die inderdaad lijken te wijzen op een afstandseffect en een energieveld. 'Als we dit kunnen herhalen in planten, kunnen we dichtbij een doorbraak zijn', aldus Baumgartner.

Similia op celniveau

Moleculair celbioloog en biofysicus dr. Roel van Wijk sprak op zijn beurt over postconditioning hormesis en het Nederlandse onderzoek naar het similia-principe. Ook dit was een interessante voordracht voor eventuele sceptici. De conclusie van Van Wijk was glashelder: 'Homeopathie zou geaccepteerd zijn, als het maar anders benoemd zou zijn geweest'. Het similia-principe is namelijk helemaal niet zo schokkend als velen willen doen geloven. De definitie van postconditioning hormesis sluit er in elk geval bij aan: 'Schade door een hoge dosis stress kan worden verminderd door een nabehandeling met een lage dosis van dezelfde stressor'. De lage dosis stress haalt het systeem als het ware uit de knoop en ondersteunt het (zelf)herstel.

De levercel is hierbij een bruikbaar onderzoeksmodel gebleken. Na blootstelling aan een vorm van stress is het zelfherstel in de cel te herkennen aan het eiwitpatroon. De patronen van de herstelbevorderende eiwitten verschillen per type celstress/ziekte. Onderzoek naar het effect van lage doses van diverse stress-typen op de overleving van zieke cellen, heeft inmiddels een verband aangetoond tussen de mate van gelijkenis met

de oorspronkelijke stressor en overleving. Hiermee is het bewijs geleverd voor het similia-principe, weliswaar op celniveau.

Het potentieel van water

Ir. Cees Kamp, scheikundig technoloog, sloot de conferentie af met een presentatie over de bijzondere eigenschappen van water. Kamp doet al jaren wateronderzoek en is zo ook in het vaarwater van de homeopathie beland. De kloof tussen de aanhangers en de bestrijders van homeopathie, is volgens hem terug te brengen tot het centrale verwijt van de laatsten: 'Er zit niks in, dus...kan het niet werken'.

Maar dit verwijt is niet houdbaar, volgens Kamp. 'Water kan met haar vreemde eigenschappen mogelijk helpen een brug te slaan over de kloof', aldus de onderzoeker. Hij gaf diverse voorbeelden van de anomalieën van water. In totaal gaat het om 69 anomalieën. Zo zou water bij 22° C eigenlijk een gas moeten zijn, maar we weten allemaal uit ervaring dat dit niet zo is. Bekend is ook de zwevende waterbrug. Water kan kennelijk elektromagnetisch worden opgeladen. Ook afgesloten, gedistilleerd water kan elektromagnetisch worden beïnvloed: Singh toonde aan dat het brein, het bloed en de nieren van ratten veranderden (en niet in gunstige zin) door gedistilleerd water dat twee dagen op een trafohuisje had gestaan.

Kamp suggereerde om bij de toekomstige bewijsvoering voor de werking van homeopathie het potentieel van water aan te wenden. Net als Stephan Baumgartner zet Kamp daarbij in op een afstandseffect.